

THE DEVELOPMENT OF THE CRITICAL THINKING OF TURKISH LANGUAGE PRESERVICE TEACHERS THROUGH PROJECT BASED TEACHING

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİN PROJE TABANLI ÖĞRETİM YOLUYLA GELİŞTİRİLMESİ

Başak KARAKOÇ ÖZTÜRK¹

Abstract

The purpose of this research is to reveal that how is the alternation and the progress before and after on the perspective of critical thinking and the project works of Turkish Language Preservice Teachers about what kind of administration they have done by looking at project based teaching. This research has been prepared as a qualitative one and the case method has been utilized. For the determination of the participant, sampling criteria has been preferred and these data has been collected by making interviews with the 15 students are Preservice Teachers of the 1st grade in Çukurova University Faculty of Education and Turkish Language Education, the answers of the interview questions has been analyzed by using content analysis method. As the result of the research, it is stated that the distinction of the Preservice Teachers' opinions and their perspective on critical thinking before and after and also there is an increase in the number of the teachers who thought the things such as before critical thinking on the project work, to do some research, working in corporation with the group, making plan, getting cause and effect relationship, sensitivity to the social events and ability to identify problems. In addition, after the project works the whole teachers in the research stated that the process of the development of project can make a significant contribution on the skills of the language and also it is stated that it was required lots of effort on the process of project but this gave them happiness.

Keywords: Critical thinking, project based teaching, Turkish language preservice teachers, Turkish language education.

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmen] adaylarının proje tabanlı bir öğretimden yola çıkarak yaptıkları uygulama öncesinde ve sonrasında; proje çalışmalarına ve yaratıcı düşünme becerilerine bakış açılarında nasıl bir değişim ve gelişim olduğunu ortaya koymaktır. Araştırma nitel olarak desenlenmiş, örnek olay yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde ise ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiş, veriler Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 15 birinci sınıf öğretmen adayıyla görüşme yapılarak toplanmış, görüşme sorularına verilen cevaplar içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının görüşlerinin ve yaratıcılığa bakış açılarının proje çalışmalarından önce ve sonra farklılaştığı; proje çalışmalarından önce yaratıcı düşünme, araştırma yapma, grupla işbirliği içinde çalışma, planlama, neden-sonuç ilişkisi kurma, sosyal olaylara duyarlılık, problem belirleme becerisine sahip olduğunu düşünen öğretmen adayı sayısının proje çalışmalarından sonra arttığı saptanmıştır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının hepsi proje çalışmalarından sonra, proje geliştirme sürecinin dil becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacağını ifade etmiş; proje sürecinin çaba gerektirdiğini ancak mutluluk verdiğini vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı düşünme, proje tabanlı öğrenme, Türkçe öğretmen] adayları, Türkçe eğitimi.

¹ Yrd. Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, bkarakoc@cu.edu.tr

Giriş

Günümüzde toplumların ihtiyaç duyduğu bireyin özellikleri değişmiş, eğitim programları istenen özelliklere sahip insan tipinin yetiştirilmesi için çağın gereklerine uygun becerilerin neler olacağı konusunda gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda öğrenme-öğretme sürecine bakış açısı ve bireylerin yetiştirilmesinde bir araç olarak kullanılan eğitim programlarının içeriği de değişmiştir.

Amaçlardan değerlendirme ögesine kadar farklı bir bakış açısıyla ele alınan eğitim programlarında, öğreneni temel alan ve aktif kılan, öğretmen ve öğrencilerin birlikte öğrendiği, grup çalışmalarının yürütüldüğü, çeşitli öğrenme yaklaşımlarının varlığı hissedilmeye başlanmıştır. En temelde düşünen, üreten, gerçek yaşamda karşılaştığı problemleri çözebilen öğrenenler yetiştirmeyi hedefleyen eğitim programlarında çeşitli üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek de temel amaçlar arasında olmuştur. Çünkü günümüzde birçok eğitimci konu alanı ve onu aktarmak yerine, anlamlandırma ve etkin kullanma yollarının, bir başka deyişle eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin eğitim-öğretim sürecinin merkezinde olması gerektiğini belirtmektedir (Fogarty ve McTighe, 1993; Swartz ve Parks, 1994).

Yaşamının önemli bir bölümünü okulda geçiren çocuklar ve gençler artık temel okur-yazarlık becerilerinin ötesinde gittikçe artan bilgi yığınına işleme becerilerini de kazanmak zorundadır. Çünkü yaşam onların sadece okur-yazar değil, aynı zamanda etkili ve üst düzeyde düşünen bireyler olmalarını zorunlu kılmaktadır. Yaşam genel olarak insanlardan daha iyi problem çözücü, karar verici ve daha yaratıcı bireyler olmasını beklemektedir. Dolayısıyla üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yaratıcı düşünme becerisi çok önemli bir beceri olarak günümüzde ihtiyaç duyulan insan yeterliklerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Yaratıcılık günümüzde ihtiyaç duyulan bir beceri olmakla birlikte yaratıcılıkla ilgili yanlış inançlar mevcuttur. Bunlardan biri yaratıcılığın doğuştan gelen bir yetenek olduğu, sonradan geliştirilemeyeceği ve bu konuda çabalamaya gerek olmadığı kanısındır. Oysa diğer üst düzey düşünme becerileri gibi yaratıcı düşünme becerisi de iyi bir öğretim süreci ve uygulamalarla geliştirilebilmektedir. Torrance yaratıcılığı rahatsız edici boşlukların veya eksik öğelerin farkına varma, bunlarla ilgili düşünme, varsayımlar ortaya atma, varsayımları sınama, elde edilen sonuçlara göre gerekirse yeni varsayımlar kurma, sorunlara-aksaklıklara, bilgi eksikliklerine, kayıp öğelere duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, güçlüğü çözümler bulma, tahminde bulunma olarak tanımlanmaktadır (Sungur,1992: 20). Yaratıcılık en basit tanımıyla ürün ortaya koyma sürecidir.

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini kullanmalarına ve onu daha üst düzeylere çıkarmalarına imkân tanıyacak öğrenme çevreleri düzenlemek, öğrenen merkezli bir öğretim yaklaşımının kullanılmasıyla olanaklıdır. Dolayısıyla yaratıcı düşünmeyi geliştirmenin yollarından biri de öğretim sürecinde uygun öğretim yaklaşımları belirlemek ve kullanmaktır. Bu bağlamda yapılan araştırma kapsamında, proje tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrencilere sunduğu olanaklar ve sağladığı öğrenme ortamı yoluyla yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda da bu görüşü destekleyecek bulgulara ulaşılmış, örneğin Birinci (2008) tarafından yapılan araştırmada proje tabanlı öğrenme yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin, deneysel işlem sonrası yaratıcı düşünme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erdem ve Akkoyunlu (2002) ile Korkmaz (2002) tarafından yapılan araştırmalarda da proje tabanlı öğrenme yaklaşımının öğretim ortamında kullanılmasının anlamlı katkı sağladığı ve başarıyı artırdığı saptanmıştır.

Proje tabanlı öğrenme ortamı, öğrencilerin kendi öğrenmelerini kurgulayıp yönlendirebildikleri ve böylece yaratıcılıklarını geliştirebildikleri, karşılaştıkları sorunları iş birliği içinde çözmeye çalıştıkları, başarıları konusunda karar verici oldukları gerçek yaşamın sınıfa taşındığı, teknoloji destekli bir öğrenme ortamıdır (Erdem, 2002). Problemlere dayanan ve öğrencilerin ortaya koyduğu tasarımları veya çözüm yollarını içeren proje tabanlı öğrenme problem çözme, karar verme veya araştırma etkinlikleri neticesinde öğrenene gerçek ürünlerle sonuçlandıracağı bir çalışma için fırsatlar vermektedir (Thomas, 2000).

Proje tabanlı öğrenmenin, öğrencilerin üst düzey düşünme ve problem çözme becerilerini edinmelerini sağlamak, güdülenme düzeylerini ve özgüvenlerini artırmak için her öğretim kademesinde kullanılabilecek etkili bir yöntem olduğuna dair araştırma bulgularına rastlanmaktadır (Barrows, 1996 Akt. Kalaycı, 2008). Bireyin yaşamda karşılaşılabileceği problemlerin çözümünde kullanabileceği bilgi, tutum ve becerileri geliştirmesine okunan metinler veya çeşitli sosyal etkinlikler aracılığıyla katkı sağlamaya çalışan Türkçe dersinin doğasına uygun olması nedeniyle proje tabanlı öğrenme yaklaşımının Türkçe öğretmenlerince de kullanılması önem taşımaktadır.

Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları, disiplinler arası bir bakış kazanmaları Türkçe Dersi Öğretim Programının temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin gerçek yaşam problemlerinin çözümüne yönelik olarak düşünme, problem çözme, yaratıcılık, bilgiye ulaşma, sentezleme, sorgulama gibi etkinlikler yapmalarına; hem bireysel hem de ekip olarak çalışmalarına olanak sağlayan proje tabanlı öğrenme yaklaşımı (Katz ve Chard, 2000) Türkçe Dersi Öğretim Programının amaçlarına da uyum sağlamaktadır. Dolayısıyla Türkçe öğretmenlerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımını bilmeleri ve derslerinde uygulayabilmeleri mesleki yeterliliklerini olumlu yönde etkilerken, öğrencilerinin düşünme becerilerini geliştirmeye de katkı sağlayabilir. Bu nedenle geleceğin Türkçe öğretmeni olacak adayların bu yaklaşımı öğrenmeleri, uygulamalı olarak derslerinde kullanmaları ve yaratıcı düşünme becerisi üzerindeki etkisine dair fikirler edinmelerine yönelik gereklilik araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Ülkemizde proje tabanlı öğrenme yaklaşımının daha çok ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde kullanıldığı araştırmaların yapıldığı saptanmış (Erdem, 2002; Demirhan, 2002; Erdem ve Akkoyunlu, 2002; Yurtluk, 2003; Sert Çıbık ve Emrahoğlu, 2008; Coşkun, 2004; Aladağ, 2005), yüksek öğretim düzeyinde proje tabanlı öğrenme yaklaşımına dayalı uygulamaların sınırlı olduğu görülmüştür (Kalaycı, 2008; Zeren Özer ve Özkan, 2013; Demir, 2013).

Öğrencilere problem çözmek için yaratıcı bir öğrenme deneyimi sunan proje tabanlı öğrenmenin, Türkçe öğretmeni adayları tarafından uygulama yapılarak öğrenilmesinin mesleki yeteneklerinin niteliğini arttıracığı; problem çözme yollarını keşfetmelerini sağlayacağı, öğrencilerine araştırma ve öğrenme sürecine aktif olarak katılma imkânı vererek ve özgün ürünler ortaya koymalarına teşvik ederek yaratıcı düşünme becerilerini geliştireceği, kendi bilgilerini yapılandıran, grupla işbirliği içinde çalışabilen, derinlemesine öğrenmeyi benimseyen özelliklerle donanık bireyler yetiştirmelerine katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bununla birlikte böyle bir uygulamanın sonuçlarının, eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinde yapılabilecek proje tabanlı çalışmalara ışık tutabileceği, bu sebeple de önem taşıyacağı düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak Türkçe öğretmeni adaylarının proje tabanlı öğrenme yaklaşımını kullanılabilecekleri bir dersin araştırma için seçilmesi göz önünde bulundurulmuş,

Türkçe öğretmeni adaylarının hem bu yaklaşımı kullanabilecekleri bir lisans dersi olması hem de Türkçe öğretmeni olduklarında kullanabilecekleri bir alan olmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle belirli gün ve haftalarla ilgili hazırlık çalışmalarının yapılabileceği lisans dersi uygulamanın yapılacağı ders olarak seçilmiştir. Öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarmaları ve çeşitlendirmeleri için önemli bir uygulama alanı olan belirli gün ve haftalar yoluyla öğrencilere kazandırılmak istenen amaçların proje tabanlı öğrenmeyle örtüşmesi de bu seçimde etkili olmuştur.

Yukarıdaki gerekçeler göz önünde bulundurularak yapılan araştırmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının proje tabanlı bir öğrenme sürecinin öncesinde ve sonrasında; proje çalışmalarına ve yaratıcı düşünme becerilerine bakış açıları nasıl bir değişim olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç göz önünde bulundurularak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Türkçe öğretmeni adaylarının yaptıkları uygulama öncesinde ve sonrasında;

- Proje çalışmalarlarıyla ilgili olarak sahip oldukları becerilere yönelik görüşleri,
- proje çalışmalarlarıyla ilgili duygu ve düşünceleri,
- proje geliştirme sürecinin Türkçe öğretimine sağlayacağı katkılara yönelik görüşleri,
- yaratıcılık kavramının tanımına yönelik görüşleri,
- yaratıcılıklarına ve kendilerini yaratıcı buldukları alanlara yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Türkçe öğretmeni adaylarının proje tabanlı bir öğrenme sürecinin öncesinde ve sonrasında; proje çalışmalarına ve yaratıcı düşünme becerilerine bakış açıları nasıl bir değişim olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılan araştırma nitel olarak desenlenmiş, nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay yöntemi kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumlar çalışılmaktadır. Bu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından belirlenebileceği gibi önceden hazırlanmış ölçütler de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2005).

Bu araştırmada temel ölçüt, proje geliştirme sürecinin öğretilen bir dersin seçilmesi ve katılımcıların bu öğretim sürecinden yola çıkarak uygulama yapma olanağı bulabilmesidir. Bu bağlamda Çukurova Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören, “Belirli Gün ve Haftalar İçin Hazırlık Çalışmaları” adlı seçimlik dersi alan 15 birinci sınıf Türkçe öğretmeni adayı katılımcı olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veriler 2014-2015 öğretim yılı, bahar yarıyılında toplanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 15 birinci sınıf öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma, öğrencilere “Belirli Gün ve Haftalar İçin Hazırlık Çalışmaları” dersi kapsamında bir eğitim verilerek, eğitim öncesinde ve sonrasında geliştirdikleri proje sürecinde öğretmen adaylarının görüşlerinde değişimin olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılmış nitel bir araştırmadır. Veriler nitel veri toplama yöntemlerinden

görüşme yapılarak toplanmıştır. Ders kapsamında verilen eğitim öncesinde öğrencilerin proje ilgili olarak sahip oldukları becerilere, duygu ve düşüncelerine, projenin Türkçe öğretimine sağlayacağı katkılara, yaratıcılık kavramının tanımına, kendi yaratıcılıklarına ve kendilerini yaratıcı buldukları alanlara yönelik görüşlerini öğrenmek için görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek için beş açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmış, formun iç geçerliğini sağlamak için görüşme formu dört uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların söz konusu formu incelemelerinin ardından formda yer alan sorulara son şekli verilmiştir. Pilot görüşmeler beş Türkçe öğretmeni adayıyla yapılmış; soruların anlaşılabilirliğini, ölçülmek isteneni yansıtıp yansıtmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Öğrencilere beş açık uçlu sorudan oluşan görüşme formundaki sorular yöneltilmiş, öğrencilerin bu soruları cevaplamaları istenmiştir. Pilot görüşmeler yapıldıktan sonra biri Türkçe eğitimi diğeri eğitim programları ve öğretim alanında uzman iki kişi pilot görüşmeleri incelemiştir. Açık uçlu soruların ölçülmek isteneni ölçtüğü, istenilen verileri sağladığı kararına varılarak ölçme aracı çalışma grubu kapsamındaki öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Araştırmanın gerçekleştiği on dört haftalık sürecin ilk dört haftasında proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ne olduğu, felsefi temelleri, uygulama aşamaları ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgiler verilmiş; öğrencilerden gruplar oluşturmaları ve her grubun yaşamlarında varlığını hissettikleri ya da araştırarak farkına vardıkları bir problem durumunu vurgulayan, bireysel ve toplumsal duyarlılığı geliştirmeyi amaçlayan ilgili bir belirli gün ve haftayı seçmeleri istenmiştir. Öğrencilere belirledikleri problemleri tanımlayarak bu problemi çözmeye yönelik yaratıcı fikirlerini ortaya koyabilecekleri bir proje geliştirme süreci yaşayacakları, bu süreçte seçtikleri belirli gün ve haftaya yönelik veriler toplayacakları, bu verileri analiz edecekleri, elde ettikleri sonuçları grup olarak sınıftaki arkadaşlarıyla paylaşacakları anlatılmıştır. Böylece Türkçe öğretmeni adaylarının proje tabanlı öğrenmenin teorik yanını uygulama yaparak pekiştirme ve proje geliştirme sürecini yaşayarak öğrenme fırsatı bulmaları, ayrıca söz konusu belirli gün ve haftalara yönelik daha etkileyici ve farkındalık oluşturmaya katkı sağlayacak sunumlar yapmaları amaçlanmıştır. Bu sürecin sonunda uygulama öncesinde sorulan beş açık uçlu soru öğrencilere yeniden sorulmuş, görüşlerinde farklılaşma olup olmadığı, olduysa ne boyutta olduğu ayrıntılı olarak saptanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının her bir soruya proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında verdikleri cevaplar bilgisayar ortamına aktarılmış, oluşturulan metinler birkaç kez satır satır okunarak kodlamalar oluşturulmuş ve soruların açık uçlu sorulardan yola çıkılarak bu kodları altında toplayan temalar belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının belirttikleri görüşlerin sıklığı, bunların uygulama öncesinde ve sonrasında ne oranda farklılaştığı ortaya konmuştur.

Türkçe öğretmeni adaylarının görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacı dışında bir alan uzmanı tarafından daha incelenmiş, görüş birliğine varılan ve görüş ayrılığı yaşanan kodlar tartışılmış, gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Güvenirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenirlik formülü kullanılmıştır. $Güvenirlik = \frac{Görüş\ birliğı}{(Görüş\ birliğı + Görüş\ ayrılığı)}$

Analiz sonucunda araştırmanın güvenirliliği % 95 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre güvenirlik hesabının % 70'in üstünde çıkması araştırma için güvenilir kabul edilmektedir. Dolayısıyla araştırma kapsamında ulaşılan güvenirlik oranı araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

Görüşme formundaki sorular doğrultusunda Türkçe öğretmeni adaylarının proje çalışmaları başlamadan önceki ve çalışmalar sonrasındaki görüşlerine yönelik bulgular aşağıda karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Proje Çalışmalarıyla İlgili Olarak Sahip Olduklarını Düşündükleri Becerilere Yönelik Görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında sahip olduklarını düşündükleri becerilere yönelik görüşleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Proje Çalışmalarıyla İlgili Olarak Sahip Olduklarını Düşündükleri Becerilere Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	
	Önce	Sonra
Yaratıcı düşünme	2	13
Araştırma yapma	2	15
Grupla işbirlikli çalışma	2	14
Planlama	3	12
Neden -sonuç ilişkisi kurma	3	15
Sosyal olaylara duyarlılık	5	15
Problem belirleme	7	15
Proje tabanlı çalışmanın aşamalarını uygulama	-	11
Bilimsel bakış açısı kazanma	-	15
Analiz- sentez yapma	-	11
Bulguları yorumlama	-	15
Problem çözme	-	11

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırma sonucunda, öğretmen adaylarına yöneltilen açık uçlu sorulara verilen cevapların proje çalışmalarından önce ve sonra farklılaştığı saptanmıştır. Öğretmen adaylarına proje çalışmalarından önce proje geliştirme süreciyle ilgili hangi becerilere sahip oldukları sorulduğunda, öğretmen adaylarının çok azı (2) yaratıcı düşünme, araştırma yapma, grupla işbirlikli çalışma becerilerine sahip olduğunu belirtirken, üçer öğretmen adayı proje sürecini planlamak, olaylar arasında neden- sonuç ilişkisi kurmak gerektiğini ifade etmiştir. Beş öğretmen adayı ise proje kavramıyla sosyal olaylar arasında bağlantı kurarak sosyal olaylara duyarlı olduklarını, proje geliştirmek için bu becerinin olması gerektiğini söylemiş, yedi öğretmen adayı ise problem belirleme becerisine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Proje çalışmalarından önce yapılan görüşmelerde öğretmen adaylarından bazıları görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Toplumsal sorunlar karşısında duyarlıyım. Bu becerimin sosyal problemleri belirleme konusunda da beceri sahibi olmamı sağladığını söyleyebilirim. Ama bir proje geliştirmeyi bilmiyorum, planlama yapma ve yaratıcılık becerilerimin de tam olarak gelişmiş olduğunu düşünmüyorum.” (Ö4)

“Proje çalışmalarıyla ilgili becerilerimin yeterli olduğunu düşünmüyorum. Proje çalışmalarıyla ilgili detaylı bilgiye sahip değilim. Ama grup çalışmalarını seviyorum. Projenin ekip işi olduğunu düşünüyorum. Bende de grupla çalışma yeteneği var mesela.” (Ö7)

“Proje konusuyla ilgili araştırma yapabileceğimi, yaratıcı fikirler ortaya atabileceğimi düşünüyorum. Ama başka yetenekler de olmalı tabii. Başka becerim var mı bilmiyorum.” (Ö12)

Tablo 1’de görüldüğü gibi proje çalışmalarından önce bazı becerilere sahip olduğunu düşünen öğretmen adayı sayısı proje çalışmalarından sonra artmış, hatta uygulama öncesinde öğretmen adayları tarafından belirtilmeyen yeni beceriler ifade edilmiştir. Örneğin öğretmen adaylarının çoğu proje çalışmalarından sonra projenin nasıl geliştirileceğine yönelik aşamaları uygulama, bilimsel bakış açısı kazanma, analiz-sentez yapma, bulguları yorumlama, problem çözme becerilerinin geliştiğini vurgulamıştır. Dikkat çekici olan diğer bir bulgu ise proje çalışmalarından önce yaratıcı düşünme, araştırma yapma, grupla işbirliği içinde çalışma, planlama, neden-sonuç ilişkisi kurma, sosyal olaylara duyarlılık, problem belirleme becerisine sahibim diyen öğretmen adayı sayısının proje çalışmalarından sonra daha da yükselmesidir. Söz konusu becerileri ifade eden öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur:

“Yaptığımız çalışmalarda proje hazırlamanın aşamalarını uyguladık ve bu becerim gelişti. Bir de problem çözmeye yolları ile ilgili becerilere sahip oldum. Ele aldığımız probleme yaratıcı fikirler üretmek çözüm bulmaya çalıştığımız için yaratıcılığımın da geliştiğini söyleyebilirim. Belirli günleri kutlarken daha duyarlı davranıp, sosyal problemlere de dikkat çekmek gerektiğini gördüm.” (Ö1)

“Proje hazırlayarak bir problemi bilimsel yöntemleri kullanarak nasıl araştıracağımızı ve çözeceğimizi öğrendik. Araştırma ve plan yapma becerimiz çok gelişti. Bilimsel bir bakış açısı kazandım bence. Grup çalışmalarının yaratıcılığımı geliştirdiğini keşfettim. Hepimiz bir probleme duyarlı yaklaşarak çözüm yolları üretmeye çalıştık. Bu çok yaratıcı bir çabaydı.” (Ö4)

“Proje çalışmalarıyla ilgili başlangıçta pek bilgim yoktu. Bu dersi aldıktan sonra projenin ne olduğunu, nasıl hazırlanacağını, yaratıcı fikirler üretmek problemleri adım adım çözmeyi öğrendim. Bir Türkçe öğretmeni olduğumda öğrencilerime de çeşitli proje çalışmaları yaptırabileceğimi, bu konuda iyi bir rehber olacağımı düşünüyorum. ” (Ö10)

“Grup çalışmalarının nasıl yapılması gerektiği konusunda bilgi kazandım. İşbirliği içinde çalışmanın ve görev dağılımının nasıl yapılacağını, proje hazırlarken hangi adımların hangi sırayla atıldığını uygulayarak öğrendik.” (Ö11)

“Projenin bir süreç olduğunu, bu sürecin çok iyi planlanması gerektiğini, proje hakkında bilgi sahibi olmanın ne kadar önemli olduğunu anladık. Eğer grup ile çalışılıyorsa grupta bağlılık ve işbirliği duygularının gelişmesi gerektiğini düşündük ve bu becerimizin zaman içinde geliştiğini fark ettik.” (Ö14)

2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Tanık Oldukları Proje Çalışmalarıyla İlgili Duygu ve Düşüncelerine Yönelik Görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında tanık oldukları proje çalışmalarına yönelik duygu ve düşüncelerine yönelik görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Tanık Oldukları Proje Çalışmalarıyla İlgili Duygu ve Düşüncelerine Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	
	Önce	Sonra
Zor bir süreç olması	5	10
Çok fazla emek ve çaba gerektirmesi	4	13
Toplumsal sorunlara duyarlılığı geliştirmesi	4	15
Sonucun mutluluk vermesi	3	9
Yaratıcılığı geliştirmesi	-	13
Kalıcı izler bırakması	-	12
İşbirlikli çalışma becerilerini geliştirmesi	-	9
Gerçek yaşama katkı sağlaması	-	8
Bilimsel araştırma yapmaya yönelik becerileri geliştirmesi	-	8

Öğretmen adaylarına proje çalışmalarından önce o ana kadar tanık oldukları ya da hazırladıkları proje çalışmaları varsa proje sürecine yönelik ne düşündükleri ve hissettikleri sorulmuş, Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu böyle bir deneyimleri olmadığını belirtmiştir. Proje sürecine tanık olanlar ise proje hazırlamanın zor ve zahmetli bir süreç olduğunu, çaba ve emek gerektirdiğini ancak çeşitli problemlere çözüm yolları bulmanın, bir şeyler üretmenin ve başkalarına yardımcı olmanın mutluluk verdiğini, bu sayede toplumsal duyarlılıklarının geliştiğini belirtmişlerdir. Aşağıda öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler sunulmuştur:

“Projeler bir ürün ortaya koymanın verdiği mutluluğu yaşama fırsatı sağlıyor. Eğer toplumsal sorunlarla ilgiliyse duyarlılığı geliştiriyor. Yapılan projelerde araştırmacılar çok emek harcıyorlar.” (Ö5)

“Proje hazırlamak çok zor bir iş. Araştırma için çaba göstermek lazım.” (Ö6)

“Ben lösemili çocuklar için bir projeye katılmıştım. Bu tip çalışmalar devam etmeli. Zor ama ortaya çıkan sonuç mutluluk veriyor.” (Ö13)

Proje çalışmalarından sonra da öğretmen adaylarına aynı soru sorulmuş, yaşadıkları proje sürecine yönelik duygu ve düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğu ilk defa proje çalışmalarına tanık olduklarını belirtmişlerdir. Tablo 2’de görüldüğü gibi proje çalışmaları öncesinde öğretmen adaylarının çoğu görüş belirtmezken, proje sürecini yaşadıkdan sonra proje çalışmalarının yaratıcılığı geliştirdiğini (13), kalıcı izler bıraktığını (12), işbirlikli çalışma becerilerini geliştirdiğini (9), gerçek yaşama katkı sağladığını (8), bilimsel araştırma yapmaya yönelik becerileri geliştirdiğini (8) vurgulamışlardır. Proje çalışmaları öncesinde toplumsal duyarlılıkla ilgili olarak çok az öğretmen adayı görüş belirtirken, proje çalışmaları sonrasında bütün öğretmen adayları proje sürecinde toplumsal bir sorunu ele alarak farklı boyutlarını inceledikleri için bu konuda görüş sahibi olmuş, proje çalışmalarının toplumsal konulara bakış açılarını geliştirerek duyarlılıklarını arttırdığını dile getirmişlerdir.

Proje çalışmalarının zor bir süreç olduğu, çok fazla çaba gerektirdiği ancak mutluluk verdiği vurgusu da özellikle proje çalışmalarından sonra yapılmıştır. Öğretmen adayları uygulamayı gördükten sonra bir proje geliştirmenin çaba, emek ve zaman gerektirdiğini net bir şekilde fark etmiş, hissettikleri duyguyu net olarak ifade

etmişlerdir. Tablo 2’de görüldüğü gibi proje çalışmaları sonrasında araştırmaya katılan dokuz öğretmen adayı da bu yönde görüş belirtmiştir. Öğretmen adaylarından ikisi bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bizzat toplumsal bir sorunun içine giriyorsunuz, yaşıyorsunuz. Bu durum insanı çok etkiliyor, bu sorunlara daha duyarlı oluyorsunuz. Topluma hizmet etmenin mutluluğunu yaşıyor. İzler bırakıyor. Bir de arkadaş ortamıyla çalışma beceriniz ve yaratıcı düşünme beceriniz gelişiyor. Kendimde bunu bizzat gördüm. Grup içindeki fikirler benim de farklı fikirler üretmeme yardımcı oldu.” (Ö5)

“Bu süreç bayağı emek ve zaman harcamamıza neden oldu ama değdi. Farklı bir çalışma yaptık. Bilimsel araştırma sürecini de öğrendik. Hayata bir katkıda bulunduk. Bu da insana kendini mutlu hissettiriyor. Türkçe öğretmeni olduğumuzda dersimiz kapsamında ne tür sosyal sorumluluklara ne tür çalışmalarla dikkat çekeceğimizi gördük. Öncelikle kendimizin bu konuda duyarlı olmamız gerektiğini gördük. Proje çalışması bize bu duyarlılığı kazandırdı.” (Ö11)

3. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Proje Geliştirme Sürecinin Türkçe Öğretime Sağlayacağı Katkılarına Yönelik Görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarına proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında, proje geliştirme sürecinin Türkçe öğretime sağlayacağı katkılarına yönelik görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Proje Geliştirme Sürecinin Türkçe Öğretime Sağlayacağı Katkılarına Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	
	Önce	Sonra
Dil becerilerini geliştirme	4	15
• Sözlü anlatım becerisini geliştirme	1	15
• Öykü, şiir, deneme yazma becerisini geliştirme	1	15
• Okuma becerisini geliştirme	2	15
• Dinleme/izleme becerisini geliştirme	-	15
Öğrenciyi aktif kılma	3	13
Yaratıcı düşünme becerisini geliştirme	2	13
Disiplinler arası bağlantı kurma	1	10
Problem çözme becerisini geliştirme	1	9
Sosyal olaylarla bağlantı kurma	-	8
Sosyal becerileri geliştirme	-	8
Derse ilgiyi arttırma	1	8
Öğretim teknolojilerini kullanmayı sağlama	-	7

Öğretmen adaylarına proje geliştirme sürecinin Türkçe öğretime ne tür katkılar sağlayacağı sorulduğunda, Tablo 3’te görüldüğü gibi proje çalışmalarından önce öğretmen adaylarının çoğu bu konuda görüş belirtmemiştir. Dört öğretmen adayı dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağını belirtirken, üç öğretmen adayı Türkçe derslerinde öğrencileri aktif hale getireceğini, iki öğretmen adayı yaratıcı düşünme becerisini geliştireceğini ve bir öğretmen adayı da farklı konu alanları, farklı dersler arasında bağlantı kurabileceğini, problem çözme becerisini geliştireceğini ve derse olan ilgiyi arttıracağını ifade etmiştir.

Proje çalışmalarından sonra ise öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu farklı konulara vurgu yapmışlar, proje çalışmalarından önce dile getirilen katkılar hakkında daha çok öğretmen adayı görüş belirtmiştir. Örneğin araştırmaya katılan öğretmen adaylarının hepsi proje geliştirme sürecinin dil becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacağını net bir şekilde ifade etmiştir. Bunun yanı sıra daha çok öğretmen adayı proje geliştirme sürecinin öğrencileri aktif kılacağını (13), yaratıcı düşünme becerilerini geliştireceğini (13), disiplinler arasında bağlantı kurmaya yardımcı olacağını (10), problem çözme becerilerini geliştireceğini (9), sosyal olaylarla bağlantı kurmalarını sağlayacağını (8), sosyal becerilerini geliştireceğini (8), derse olan ilgilerini arttıracığını (8) ve Türkçe derslerinde öğretim teknolojilerini kullanmayı sağlayacağını (7) dile getirmişlerdir. Öğretmenlerden ikisi bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Türkçe derslerinde projeler yapılması yararlı olur bence. Öğrencilerin proje konusuyla ilgili kaynakları okuması okuma becerisini geliştirir. Hazırlanan projeyi sunarken sözlü ve yazılı anlatımları gelişir. Dinleyenlerin dinleme becerisi gelişir. Öğrenciler fikir üretecekleri için yaratıcılıkları daha da gelişebilir. Öğrenciler proje geliştirme sürecinde her şeyi kendileri yapacakları için derste aktif olabilecekler.” (Ö7)

“Proje çalışmalarının Türkçe dersine katkısı mutlaka olur. Öğrencilerin dinleme, konuşma, yazma, okuma becerilerini geliştirir. Toplumsal bir problemse konu problem çözme sürecinde problem çözme becerisi gelişir. Böylece dersle sosyal olaylar ilişkilendirilebilir. Öğrenciler Türkçe dersiyse farklı alanlar arasında da bağlantı kurar. Mesela Türkçe dersiyse Tarih, Sosyal Bilgiler, Müzik, Resim gibi alanlar ilişkilendirilebilir. Tüm bunlar öğrencileri de daha etkili hale getirir. Bu iyi bir şey. Öğrenciler daha çok ön planda olur.” (Ö9)

4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılık Kavramının Tanımına Yönelik Görüşleri

Öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramından ne anladıklarını belirlemek amacıyla, onlara “Sizce yaratıcılık nedir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya proje çalışmalarından önce ve sonra verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılık Kavramının Tanımına Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	
	Önce	Sonra
Farklı ve özgün/orijinal fikirler üretmek	5	12
Doğuştan gelen, sonradan gelişmeyen bir beceri	4	-
Alışılmışın dışında düşünmek	3	10
Var olan bir şeyin farklı şekilde sunumu	1	9
Birbiriyle ilgisiz parçalar arasında ilişki kurabilmek	1	7
Uygulamaya konulmamış fikirlerin uygulanması	1	5
Varolan ya da kimsenin fark etmediği bir şeyi fark etmek	1	3
Yoktan meydana getirmek	1	5
Bireyin düşünülme-yeni düşünmesi, yapılmayanı yapması, görülmeyeni görmesi	-	9
Sürüden farklı olmak	-	1

Türkçe öğretmeni adaylarının yaratıcılık kavramına yönelik bakış açılarını öğrenmek amacıyla yaratıcılığın tanımı sorulmuş, Tablo 4'te görüldüğü gibi proje çalışmalarından önce ve sonra yaratıcılığın farklı tanımları yapılmıştır. Yapılan tanımlarda, öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramıyla ilişkili çoğu ayırt edici özelliğe değindikleri saptanmıştır. Proje çalışmalarından önce yapılan tanımlarda, özgünlük, orijinallik, üretkenlik, alışılmadık dışında düşünmenin öne çıktığı görülmektedir. Son görüşmelerde ise daha çok öğretmen adayının yaratıcılığın tanımı hakkında fikir ürettiği, yaratıcılığın akademik tanımını yapan öğretmen adaylarının olduğu söylenebilir. Örneğin öğretmen adaylarının çoğunun proje çalışmalarından sonra dile getirdikleri tanımlar farklı ve özgün/orijinal fikirler üretmek (12), alışılmadık dışında düşünmek (10), var olan bir şeyin farklı şekilde sunumudur (9). Bunun yanı sıra proje çalışmalarından önce yaratıcılığın tanımlanmasında kullanılmayan iki ifade de proje çalışmaları sonrasında öğretmen adayları tarafından kullanılmıştır. Bunlar bireyin düşünülme-yeni düşünmesi, yapılmayanı yapması, görülmeyeni görmesi ile sürüden farklı olmak şeklinde dile getirilen özgün ifadelerdir. Bunların dışında dikkati çeken bir diğer tanım ise proje çalışmaları öncesinde yapılan, yaratıcılığın doğuştan gelen, sonradan gelişmeyen bir beceri olduğu yönündeki tanımdır. Bu tanımı proje çalışmaları öncesinde dört öğretmen adayı yaparken, proje çalışmalarından sonra hiçbir öğretmen adayının kullanmaması dikkat çekicidir.

Yaratıcılığın tanımına yönelik olarak proje çalışmaları öncesinde tanım yapan öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Bence yaratıcılık doğuştan insanda bulunan bir yetenek. Herkes yaratıcı olamaz. Bir şeyler üretmek. Farklı, herkeste olmayanı üretmek bence.” Ö5

“Yaratıcılık olmayan bir şeyi yoktan var etmek, meydana getirmektir.” Ö8

Proje çalışmalarından sonra ise yaratıcılığa dair yapılan tanımlardan ilginç olan iki tanım aşağıda sunulmuştur:

“Önceden yaratıcılık deyince doğuştan var ya da yok olan bir beceri diye düşünürdüm. Ama üzerinde çalışınca hele ki daha küçük yaşlarda üzerinde durulursa mutlaka gelişen bir düşünme biçimi.” Ö5

“Yaratıcılık aynı şeyleri yapan, düşünen, yaşayan çoklardan; sürüden farklı olmaktır. Önceden uygulanmayan fikirlerin ortaya atılıp uygulanmasını içerir.” Ö6

“Birbiriyle alakası olmayan şeyler, parçalar arasında ilişki kurarak farklı, orijinal bir ürün ortaya koymaktır yaratıcılık.” Ö9

“Yaratıcı insan düşünülme-yeni düşüneni, görülmeyeni gören ve yapılmayanı yapandır. Yaratıcılık alışılmadık dışında düşünmeyi ve özgün fikirler üretmeyi gerektirir ya da var olan bir şeyi bile farklı sunmayı gerektirir.” Ö15

5. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılıklarına ve Kendilerini Yaratıcı Buldukları Alanlara Yönelik Görüşleri

Öğretmen adaylarına proje çalışmalarından önce ve sonra kendi yaratıcılıkları hakkında ne düşündükleri ve kendilerini yaratıcı buldukları alanlara yönelik görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılıklarına ve Kendilerini Yaratıcı Buldukları Alanlara Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	
	Önce	Sonra
Yaratıcı olduğunu düşünenler	2	15
Yaratıcı olduğunu düşünmeyenler	13	-
Yaratıcı Olduğunu Düşündükleri Alanlar		
	Önce	Sonra
Öykü ve şiir yazma	2	15
Fikir üretme	2	13
Problem çözme	1	11
Tiyatro oyunu yazma	1	8

Tablo 5'te görüldüğü gibi proje çalışmaları öncesinde yaratıcı olduğunu düşünen öğretmen aday sayısı sadece 2'dir. Proje çalışmaları sonrasında ise görüşme yapılan öğretmen adaylarının hepsi kendi yaratıcı düşünme becerileri hakkında olumlu görüş beyan etmiş, kendilerini yaratıcı bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarına kendilerini hangi alanlarda yaratıcı buldukları sorulduğunda ise proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında aynı alanları ifade etmişler ancak proje çalışmaları sonrasında kendilerini bu alanlarda yaratıcı bulan öğretmen aday sayısı artmıştır. Öğretmen adaylarının kendilerini yaratıcı buldukları alanların ise öykü ve şiir yazma, fikir üretme, problem çözme ve tiyatro oyunu yazma olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında genel olarak Türkçe öğretmeni adaylarının proje çalışmalarına ve yaratıcı düşünme becerilerine yönelik görüşlerinin proje çalışmalarından önce ve sonra farklılaştığı yargısına ulaşılabilir. Araştırma kapsamında öğretmen adaylarına proje çalışmalarından önce proje geliştirme süreciyle ilgili hangi becerilere sahip oldukları sorulmuş, öğretmen adaylarının çok azı yaratıcı düşünme, araştırma yapma, grupla işbirlikli çalışma, planlama, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma gibi becerilere sahip olduğunu belirtmiştir. Proje çalışmalarından önce bu becerilere sahip olduğunu düşünen öğretmen aday sayısı proje çalışmalarından sonra artmış, hatta uygulama öncesinde öğretmen adayları tarafından belirtilmeyen yeni beceriler proje çalışmalarından sonra ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarının çoğu projenin nasıl geliştirileceğine yönelik aşamaları uygulama; bilimsel bakış açısı kazanma, analiz-sentez yapma, bulguları yorumlama, problem çözme becerilerinin proje çalışmalarından sonra geliştiğini vurgulamıştır. Proje çalışmalarından sonra bu becerilere yönelik artışın nedeni öğretmen adaylarının proje geliştirme sürecinde bizzat bu becerileri kullanmaları ve bu becerilerle ilgili yeterliklerine yönelik farkındalıklarının artması olabilir. Ayrıca bu sonucun proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ilgili literatürde yer alan öğrenciye yönelik avantajları ve beklenen yararlarıyla aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Literatürde de belirtildiği gibi proje tabanlı öğrenme, öğrenenin öğrenmeye katılımını sağladığı ve öğrenene daha fazla sorumluluk verdiği için yüksek oranda yaratıcı düşünme, problem çözme, takım çalışması veya bireysel çaba içerir. Dolayısıyla probleme dayalı düşünme ve öğrenme, araştırma yapma, karar verme, planlama, zaman yönetimi, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme gibi karmaşık becerilerin kazandırılmasında etkilidir. Bununla birlikte öğrencilerin bilgilerini yansıtma ve katılımları için çoklu yollar önerir. Öğrenciler

gerçek yaşamla, oluşturduğu ürünleri ve performanslarını birleştirir. Böylece yaşam boyu öğrenmeye katkı sağlar (Korkmaz ve Kaptan, 2001; Yurtluk, 2005).

Öğretmen adaylarına tanık oldukları ya da hazırladıkları proje olup olmadığı sorulduğunda proje çalışmalarından önce öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu böyle bir deneyimleri olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla proje çalışmaları öncesinde öğretmen adaylarının çoğu bu konuda görüş belirtmezken, proje sürecini yaşadından sonra proje çalışmalarının kalıcı izler bıraktığını, işbirlikli çalışma becerilerini geliştirdiğini, gerçek yaşama katkı sağladığını, bilimsel araştırma yapmaya yönelik becerileri geliştirdiğini vurgulamışlardır.

Dikkat çekici olan bir diğer bulgu da öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun proje çalışmalarından sonra, bu sürecin yaratıcılığı geliştirdiğini düşünmeleridir. Öğretmen adayları uygulamayı gördükten sonra proje geliştirmenin yaratıcı bir süreç olduğunu ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Benzer bir bulguya Demir (2013) tarafından yapılan araştırma sonucunda da ulaşılmış, sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe öğretimi dersinde kullanılan proje tabanlı öğrenme yaklaşımının daha etkili olduğunu düşündükleri ve öğrencilerin grupla birlikte daha yaratıcı projeler ortaya çıkardıkları görülmüştür. Korkmaz (2002) tarafından yapılan araştırmada da fen eğitiminde proje tabanlı öğrenme yaklaşımının kullanılmasıyla öğrencilerin yaratıcı düşünme, problem çözme ve akademik risk alma düzeyleri açısından deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda öğretmen adayları proje çalışmalarının çaba, emek ve zaman gerektirdiğini de belirtmişler; çeşitli problemlere çözüm yolları bulmanın, bir şeyler üretmenin ve başkalarına yardımcı olmanın mutluluk verdiğini söylemişlerdir. Böylece hissettikleri duyguyu proje çalışmalarından sonra yapılan görüşmelerde net olarak ifade edebilmişlerdir. Öğretmen adaylarının proje çalışmalarından mutlu olmaları, bu süreçte söz konusu olan işbirlikli çalışma, yaratıcı ve eleştirel düşünme, birlikte problem çözme gibi becerilerini kullanmalarından ve araştırma süreci sonunda ortaya çıkan üründen haz duymalarından kaynaklanmış olabilir. Çünkü bir amaç doğrultusunda birlikte çalışmak ve mevcut bir soruna çözüm üretmek insanın kendini iyi hissetmesine katkı sağlamaktadır. Kalaycı (2008) tarafından yapılan araştırma sonucunda da benzer bulgulara ulaşılmış, yükseköğretimdeki öğrenciler yaratıcı bir ürün ortaya çıkarmaktan son derece heyecanlı olduklarını belirtmişlerdir. Bunu destekleyecek nitelikte Gültekin (2007) proje yönteminin öğrencilerde öğrenmeyi zevkli, eğlenceli, anlamlı kılması ve öğrencilerde kimi becerileri geliştirmesi nedeniyle zengin öğrenme yaşantıları sağladığını ve böylece öğrencileri öğrenme sürecinde mutlu ettiğini vurgulamıştır. Winn'e (1995) göre de öğrenciler, projeler ile çalışmaktan daha çok zevk aldıkları ve yaşayarak öğrenme imkânına sahip oldukları için konuları daha iyi anlamaktadırlar.

Proje çalışmaları öncesinde proje çalışmalarının kalıcı izler bırakması ve gerçek yaşama katkı sağlamasıyla ilgili olarak herhangi bir görüş belirtmeyen öğretmen adayları proje sürecinde toplumsal bir sorunu ele alarak farklı boyutlarını inceledikleri için proje çalışmaları sonrasında bu konuda görüş sahibi olmuşlardır. Böylece proje çalışmaları öğretmen adaylarının gerçek yaşamdaki sorunlara bakış açılarını geliştirmiş ve unutulmayacak izler bırakmış olabilir. Çünkü proje tabanlı öğrenmede gerçek bir ürün amaçlanmaktadır ve beklenen yüksek düzeydeki öğrenmeyi sağlamak için bir ürün hedeflenmektedir. Böylelikle öğrenilmiş bilginin birden çok şekilde kullanılması, dolayısıyla daha kalıcı olması başarılabilir olunacaktır (Cunha, 2005). Ayrıca proje tabanlı öğrenmede konular gerçek hayatla bağlantılıdır. Bu bağlamda, projelerin gerçek hayatla ilişkili olması ve öğrencilerin bilgiye kendi çabalarıyla ulaşmaları nedeniyle, bu şekilde gerçekleşen bir öğrenmenin özgün ve değerli olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan biri de proje çalışmalarının Türkçe öğretimine sağlayacağı katkılarla ilgilidir. Bu bağlamda öğretmen adaylarına proje geliştirme sürecinin Türkçe öğretimine ne tür katkılar sağlayacağı sorulmuş, proje çalışmalarından önce öğretmen adaylarının çoğu bu konuda görüş belirtmemiştir. Proje çalışmalarından sonra ise öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu farklı konulara vurgu yapmışlar, proje çalışmalarından önce proje tabanlı öğrenme yaklaşımının katkılarını dile getiren öğretmen aday sayısı oldukça azken, proje çalışmalarından sonra artmıştır. Örneğin araştırmaya katılan öğretmen adaylarının hepsi proje çalışmalarından sonra proje geliştirme sürecinin dil becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin çoğu proje geliştirme sürecinin öğrencileri aktif kılacağını, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştireceğini, disiplinler arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olacağını, problem çözme becerilerini geliştireceğini, sosyal olaylarla bağlantı kurmalarını sağlayacağını, sosyal becerilerini geliştireceğini, derse olan ilgilerini ve teknoloji kullanma becerilerini arttıracığını dile getirmişlerdir. Proje tabanlı öğrenme sürecinde öğrenciler bireysel veya grup olarak çalışabilirler (Curtis, 2002) ve farklı disiplinlerden gerçek bir konu ya da sorun üzerinde birlikte çalışarak projelerini bir sunu ile sonuçlandırır (McGrath, 2002). Dolayısıyla öğretmen adaylarının da belirttiği gibi bu süreçte seçilen konu veya sorunla ilgili araştırma yaparak ilgili kaynakları okumak veya o konuda farklı türde metinler yazmak dil becerilerinden okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte öğrencilerin hazırladıkları projeyi sunarken konuşma becerisini kullanmaları veya dinleme/izleme pozisyonunda olmaları da bu becerilerin gelişmesine vesile olacaktır.

Solomon (2003) proje tabanlı öğrenmede öğrencilerin özgün, programla ilişkili ve çoğunlukla disiplinler arası problemleri çözmek için gruplar halinde çalıştığını belirtmiştir. Öğrenciler probleme nasıl yaklaşacaklarına ve hangi etkinlikleri yapacaklarına kendileri karar vermektedirler. Çok çeşitli kaynaklardan bilgi toplarlar ve analiz, sentez yaparak bilgiye ulaşırlar. Bunların yanı sıra yaşamsal beceriler, teknolojiyi kullanma becerisi, bilişsel süreç ve öz denetim becerileri, bilimsel çalışma alışkanlığı kazanırlar. Projeler, öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırabilir; çünkü öğrenciler gerçek problemleri çözerler, arkadaşları ile çalışırlar ve gerçek materyaller, ürünler oluştururlar (Demir, 2013). Bu bağlamda proje tabanlı öğrenme yaklaşımının en önemli amacı, öğrenciye kendi öğrenme türünü keşfetme becerisini kazandırmak, böylece öğrenmeyi ve düşünmeyi öğretmektir (Vaiz, 2003). Bu bilgiler ışığında Türkçe öğretmeni adayları proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ilgili literatürde bahsedilen avantajlarını bizzat yaşadıkları için bu yaklaşımın katkılarından söz ederken öğrencileri aktif kılacağını, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştireceğini, disiplinler arasında bağlantı kurmaya yardımcı olacağını, sosyal olaylarla bağlantı kurmalarını sağlayacağını, sosyal becerilerini geliştireceğini ve derse olan ilgilerini arttıracığını belirtmiş olabilirler.

Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının yaratıcılık kavramına yönelik bakış açılarının proje çalışmalarından önce ve sonra değiştiğine dair bulgulara da ulaşılmıştır. Bazı öğretmen adaylarının proje çalışmalarından önce ve sonra yaratıcılığı farklı tanımladıkları saptanmıştır. Proje çalışmalarından önce yapılan tanımlarda özgünlük, orijinallik, üretkenliğin öne çıktığı görülmektedir. Son görüşmelerde ise daha çok öğretmen adayının yaratıcılığı tanımladığı, yaratıcılığın akademik tanımını yapan öğretmen adaylarının olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının çoğunun proje çalışmalarından sonra dile getirdikleri tanımlar farklı ve özgün/orijinal fikirler üretmek, alışılmışın dışında düşünmek, var olan bir şeyin farklı şekilde sunumudur. Bunun yanı sıra proje çalışmalarından önce yaratıcılığın tanımlanmasında kullanılmayan iki ifade de proje çalışmaları sonrasında öğretmen adayları tarafından kullanılmıştır. Bunlar bireyin düşünülme-yeni düşünmesi, yapılmayanı yapması, görülmeyeni görmesi ile sürüden farklı olmak şeklinde dile getirilen özgün tanımlardır.

Bunların dışında dikkati çeken bir diğer bulgu ise proje çalışmaları öncesinde yapılan, yaratıcılığın doğuştan gelen, sonradan gelişmeyen bir beceri olduğu yönündeki tanımdır. Bu tanımın proje çalışmalarından sonra hiçbir öğretmen adayı tarafından yapılmaması yaratıcılığın doğasına dair fikirlerin değişmesiyle açıklanabilir. Çünkü proje tabanlı uygulamalar içinde yer alan öğretmen adayları kendi yaratıcı düşünme becerilerine dair gelişmeleri gördükçe yaratıcılığın doğuştan var olduğu, sonradan yaratıcı olunamayacağına yönelik fikirlerini terk etmiş olabilirler. Literatürde de yaratıcılığın geliştirilebilir bir beceri olduğuna dair görüşler yaygınlaşmaktadır. Runco (1996) ve Roberts (2003) yaratıcılığın herkeste farklı seviyelerde bulunan bir özellik olduğunu ve bireyin bir etkinlik yaparken hayal gücünü kullanarak yeni şeyler bulma yeteneği olduğunu belirtmiştir. Yaratıcılık zihnin bir özelliğidir, özel bir yetenek değildir. Bazılarında yaratıcılık daha önce ortaya çıkabilir çünkü ne kadar fazla etkinlik yapılırsa o kadar yaratıcı olunur. Doğan'a (2010) göre de çevrenin yaratıcılık üzerinde önemli bir etkisi vardır. Çevreyi uygun bir şekilde düzenleyerek ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik bir eğitim vererek yaratıcılığın geliştirilebileceğine inanma eğilimi gün geçtikçe ağırlık kazanmaktadır. Yaratıcılık artık varılmış bir durak değil, özgün bir ürünü ortaya koyma süreci olarak görülmelidir.

Son olarak öğretmen adaylarına proje çalışmalarından önce ve sonra kendi yaratıcılıkları hakkında ne düşündükleri sorulmuş, proje çalışmaları öncesinde yaratıcı olduğunu düşünen öğretmen adayı sayısı oldukça az iken proje çalışmaları sonrasında öğretmen adaylarının hepsinin kendi yaratıcı düşünme becerileri hakkında olumlu görüş beyan ettiği, kendilerini yaratıcı buldukları saptanmıştır. Bu sonuç göz önünde bulundurularak proje çalışmalarının öğretmen adaylarının kendi yaratıcılıklarına yönelik algılarını olumlu yönde etkilemiş olabileceği söylenebilir.

Öğretmen adaylarına kendilerini hangi alanlarda yaratıcı buldukları sorulduğunda ise proje çalışmaları öncesinde ve sonrasında aynı alanları ifade etmişler ancak proje çalışmaları sonrasında kendilerini bu alanlarda yaratıcı bulan öğretmen adayı sayısı artmıştır. Öğretmen adaylarının kendilerini yaratıcı buldukları alanların ise öykü ve şiir yazma, fikir üretme, problem çözme ve tiyatro oyunu yazma olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının bu alanlara yönelik yaratıcılık öz yeterlik algılarının proje uygulamaları sonrasında daha da yüksek olması Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencileri olmaları nedeniyle proje çalışmalarında yaşadıkları deneyimlere ve bu esnada ortaya koydukları ürünlerin daha çok yazılı anlatım ürünleri olmasına bağlanabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak şu önerilerde bulunulabilir:

Toplumsal sorunlara duyarlı, kendilerine veya yakın çevrelerine ait problemleri çözebilen insanlar yetiştirmek için yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek çok önemlidir. Dolayısıyla eğitim-öğretim sürecinde yaratıcılığı geliştiren öğretim yaklaşımları ile etkili uygulamalar yapmak gerekmektedir. Yapılan araştırma sonucunda proje tabanlı öğretimin yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye olumlu katkısı olduğu bulgusundan hareketle bu yaklaşımın farklı öğretim kademelerinde kullanılması oldukça yararlı olacaktır. Özellikle ortaokul Türkçe derslerinde ve ortaokulun farklı sınıf düzeylerinde kullanılmasının yaratıcı düşünme becerisine ne tür katkılar sağlayacağına yönelik araştırmalar yapılabilir. Bunun için proje tabanlı öğrenme gibi öğrenci merkezli yaklaşımların Türkçe derslerinde nasıl kullanılacağına yönelik olarak Türkçe öğretmenleri bilgilendirilebilir. Ayrıca eğitim fakültelerinin Türkçe Eğitimi Bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına da proje tabanlı öğrenme yaklaşımının uygulamalı çalışmalar yoluyla öğretilmesi önerilebilir.

Bu araştırma ile Türkçe derslerinde proje tabanlı öğretim yaklaşımının üst düzey düşünme becerilerinden yaratıcı düşünme becerisini geliştirip geliştirmediğini Türkçe öğretmeni adaylarının bakış açısıyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Yapılacak araştırmalarda proje tabanlı öğrenmenin eleştirel düşünme, problem çözme gibi

becerilerin gelişmesine katkı sağlayıp sağlamadığı da araştırılabilir. Bunun yanı sıra bu yaklaşımın kullanılması sırasında yaşanan güçlükler, uygulamayı bizzat kendi derslerinde ve sınıflarında yaptıran Türkçe öğretmenlerinin ve uygulamaya tanık olan öğrencilerin bakış açısıyla ortaya konabilir.

Kaynakça

- Aladağ, S. (2005). *İlköğretim Matematik Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Tutumuna Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Birinci, E. (2008). *Materyal Tasarımı Ve Geliştirilmesinde Proje Tabanlı Öğrenmenin Kullanılmasının Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme Ve Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Coşkun, M. (2004). *Coğrafya Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cunha, P. (2005). Teaching Software Engineering Using Project Based Learning. <http://www.iaalab.ncku.edu.tw/iceer2005/Form/PaperFile/19-001.pdf> (Temmuz 2015'te alınmıştır).
- Curtis, D. (2002). Power of Projects. *Educational Leadership*, 60(1), 50-53.
- Demir, T. (2013). Türkçe Öğretimi Dersinde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 53-76.
- Demirhan, C. (2002). *Program Geliştirmede Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, N. (2010). Yaratıcı Düşünme ve Yaratıcılık. Özcan Demirel (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (s. 167-192). Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, M. (2002). Proje Tabanlı Öğrenme. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 172-179.
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yürütülen Ekiple Proje Tabanlı Öğrenme Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online E-Dergisi*, 1, 2-11.
- Fogarty, R. ve McTighe, J. (1993). Educating Teachers For Higher Order Thinking:The Three-Story Intellect. *Theory Into Practice*, 32(3), 161-169.
- Gültekin, M. (2007). Proje Tabanlı Öğrenmenin Beşinci Sınıf Fen Bilgisi Dersinde Öğrenme Ürünlerine Etkisi. *İlköğretim Online E-Dergisi*, 6(1), 93-112.
- Kalaycı, N. (2008). Yükseköğretimde Proje Tabanlı Öğrenmeye İlişkin Bir Uygulama. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147), 85-105.
- Katz, L. G. ve Chard, S.C. (1989). *Engaging Children's Minds : The Project Approach*. Norwood . NJ: Ablex Press.
- Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2001). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 193-200.
- Korkmaz, H. (2002). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Yaratıcı Düşünme, Problem Çözme ve Akademik Risk Alma Düzeylerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- McGrath, D. (2002). Getting Started With Project Based Learning. Learning and Leading With Technology, 30, 215-238.
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook. (2nd Edition). Calif.: SAGE Publications.
- Roberts, L. (2003). Creativity. Tech Directions, 63(3), 12.
- Runco, M. (1996). Personal Creativity: Definition And Developmental Issues. New Directions For Child Development,72.
- Sert Çıbık, A. ve Emrahoğlu, N. (2008). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Fen Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Mantıksal Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (2), 51-66.
- Solomon, G. (2003). Project Based Learning: A Primer. Technology and Learning, 23 (6), 17.
- Sungur, N. (1997). Yaratıcı Düşünce. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Swartz, R. ve Parks, S. (1993). Infusing The Teaching Of Critical And Creative Thinking Into Content Instruction: Elementary Grades. Pasific Grove, CA: Critical Thinking Pres and Software
- Thomas, J.(2000). A Review Of Research On Project Based Learning. <http://ctl.stanford.edu/Newsletter/Problem-based-learning.pdf> (Temmuz 2015'te alınmıştır).
- Vaiz, O. (2003). Proje Tabanlı Öğrenmede Portfolyoların (Öğrenci Gelişim Dosyalarının) Kullanımı ve Öğrenme Sürecine Yansımaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Winn, S. (1995). Learning By Doing: Teaching Research Methods Through Student Participation In A Commissioned. Studies In Higher Education, 20 (2), 203.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (2. baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yurtluk, M. (2003). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Matematik Dersi Öğrenme Süreci ve Öğrenci Tutumlarına Etkisi. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yurtluk, M. (2005). Proje Tabanlı Öğrenme. Özcan Demirel (Ed.), Eğitimde Yeni Yönelimler içinde (s. 67-79). Ankara: Pegem Akademi.
- Zeren Özer, D. ve Özkan, M. (2013). Proje Tabanlı Öğrenme Yönteminin Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Biyoloji Konularındaki Bilimsel Süreç Becerileri Üzerine Etkisi. International Online Journal of Educational Sciences, 5(3), 635-645.